

Juma Xipaia

JOKEANI EI KAHLITA!

Juma Xipaia liittyi Belo Monten jättivoimalaa vastustavaan kansanliikkeeseen ajaakseen omia ja yhteisönsä oikeuksia. Vesi-voimala peittäisi Amazonin sademetsää veden alle satojen kilometrien säteeltä, se olisi valmistuessaan maailman kolmanneksi suurin.

Altamiran kaupungin periferiaa, joka jää voimalan rakentamisen jälkeen kokonaan veden alle.

Minä olen Juma Xipaia. Synnyin 3. tammikuuta 1992 alkuperäiskansa Xipayan Tykama-nimisessä kylässä, joka sijaitsee Iriri-joen vasemmalla rannalla Altamiran maakunnassa, Brazilian Perambucon osavaltiossa.

Kylästä kaupunkiin

Asuin lapsuuteni kylässä sukulaisteni keskellä. Kuljin mielelläni maalattuna, hiuksissani babassu-pähkinän öljyä, jotta näyttäisin hyvältä. Se oli vapaata elämää, tunsin olevani turvassa ja onnellinen. Oman kulttuurimme pelit, leikit, tanssit, musiikki ja erilaiset kotoiset ruoat kuuluivat elämään.

Talvisin keräilimme pähkinöitä,

kesäisin taas viljelimme kasvimaita, joilta saamme osan ravinnostamme, kuten monenlaista maniokkia, maissia, banaania, perunaa ja papaijaa.

Marraskuussa 2005 sairastuin pahasti, ja jouduin pidemmäksi aikaa kaupunkiin hoidettavaksi. Päätin jäädä Altamiraan asumaan, koska omassa kylässäni oli opetusta vain peruskoulun neljänteen luokkaan asti.

En kuitenkaan ollut voinut kuvitella, miten vaikeaa olisi sopeutua uuteen elämään. Ennakkoluulot olivat loputtomia ja jouduin kestäämään paljon hyljintää, vain koska olen intiaani. Usein ahdistuksen ja vihan hetkinä teki mieli palata juoksujalkaa takaisin kotikylään. Mutta itsekunnioitukseni nimissä ja kansani

kärsimien ongelmien vuoksi minun piti pysyä vahvana ja jäädä.

Rohkeutta minulta ei puuttunut, mutta se ei yksin riittänyt: tarvitsin enemmän. Ratkaisu oli liittyä yhteiskunnalliseen liikkeeseen. Opin tunte-

maan oikeuteni ja vahvistuin. Osallistuin Xingu Vivo Para Sempre (Xingu eläköön ikuisesti) -liikkeeseen ja opin lisää Belo Monten vesivoimalaitoksesta, taistelusta joka oli jatkunut jo yli kolmekymmentä vuotta.

Hallitus vaientaa hankkeen vastustajat

Näen Belo Monten hallituksen hankkeena, joka tulee tuomaan suurta onnettomuutta. Se muuttaa suoraan paikallisten ihmisten elämäntapaa ja

Santo Antônio alue Vitória de Xingussa jää täysin veden alle voimalan rakentamisen jälkeen.

loukkaa heidän oikeuksiaan. Voimailaitosta rakentava yhtiö on syyllistynyt sumeilemattomaan metsän hävittämiseen sekä ympäristön epätasapainon tuottamiseen.

Liityin mukaan taisteluun omien oikeuksieni vuoksi, mutta myös velvollisuudentunnosta saattaa nämä tiedot oman alueeni kyliin. Sukulaisteni täytyi saada tietää mikä Belo Monte todella on, jotta voimme taistella oikeuksiemme puolesta, puolustaa alueitamme ja tulla kunnioitetuiksi Brasilian kansalaisina.

Kun alkuperäiskansat ja perinteiset yhteisöt alkoivat järjestäytyä suoraan taisteluun hanketta vastaan, seurasi johtajien pidätyksiä ja muita julmuuksia, jotka pahensivat erimielisyyttä osapuolten välillä. Tässä liike menetti osan vahvuudestaan.

Osallistuminen taisteluun voimalahanketta vastaan on tuottanut myös minulle suuria ongelmia ja jouduin niiden takia lopulta lähtemään Altamirasta Manaukseen maaliskuussa 2011.

Altamiran kaupungin keskustassa.

Kesäkuussa 2012 Xingun jokivarren alkuperäiskansat valtasivat joessa sijaitsevan Pimentalin saaren vaatiakseen voimalan rakennustöiden lopettamista, kunnes hallitus ja patoa rakentava yritysrypäs täyttivät lain vaatimukset ja toimivat ehkäistäkseen voimalan aiheuttamia ongelmia, kuten kalastus- ja metsästyselinkeinon vaikeutumista, tartuntatautien määrän kasvua ja jokikulun vaikeutumista. Valtaukseen osallistui yli 300 henkilöä 21 alkuperäiskansakylästä ja yhdeksästä eri etnisestä ryhmästä.

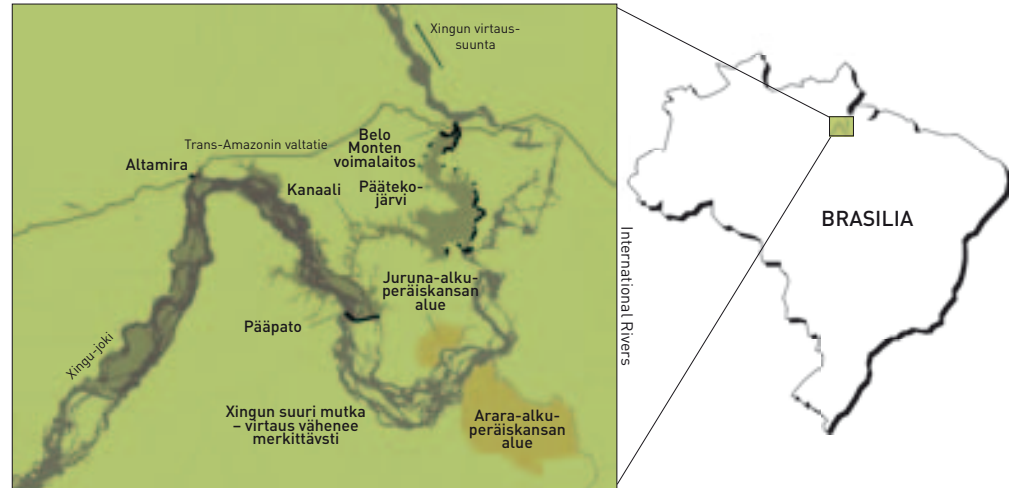
Kyseessä oli suuri muutos elämässäni ja muistutti kotikylästä lähtöä – mutta nyt tuskani oli vielä suurempi, koska jouduin niin kauas perheestäni. Eniten sydämeeni koski se, ettei minulla ollut mahdollisuutta hyvästellä vanhempiani ennen lähtöä.

Sain tässä tilanteessa tukea COIABilta, Amazonin alueen alkuperäiskansoja edustavalta kattoyhdistykseltä, joka taistelee edustamiensa yhteisöjen perusoikeuksien puolesta. COIABin 75 jäsenjärjestöä edustavat noin 430 000 ihmistä, eli lähes 60 prosenttia Brasilian alkuperäisasukkaista. Seurasin myös taistelua Belo Monteä vastaan etäältä ja osallistuin siihen COIABin kautta.

taistelu jatkuu

Helmikuussa 2012 palasin Altamiraan. Olen täällä mukana UFPA-yliopiston (Federal University of Pará) hankkeessa ja aion jäädä tänne toistaiseksi.

Palattuani huomasin, että voimalaitoksen rakentamisen aloittaminen on aiheuttanut kaupungissa suuria muu-

Suunnitellun voimalan alue.

toksia. Asukasmäärä on kasvanut järjestömästä, mikä on johtanut laadukkaan sairaanhoidon puutteeseen, rikollisuuden ja huumeiden lisääntymiseen, prostituutioon sekä vuokrien hallitsemattomaan nousuun. Nämä aiheuttavat pysyviä häiriöitä asukkaille.

On surullista joutua näkemään tämä hyökkäys luontoa vastaan: en olisi koskaan voinut kuvitella näkeväni Xingu-

jokea kahlittuna. Nyt huoleni vain kasvaa. Yhteisöjä Xingu-joen ympäristöstä on lakannut olemasta. Kouluja on suljettu, kun oppilaita ei enää ole tarpeeksi. Ihmettelen, millaista tämän alueen alkuperäiskansojen elämä on muutaman vuoden kuluttua?

Surustani huolimatta aion jatkaa taisteluani alkuperäiskansojen oikeuksien puolesta niin kauan kuin elän.

BeLo monte hukuttaa kodit

Kati Pietarinen

Parán osavaltiossa sijaitsevalle Amazonasin sivujoelle Xingulle rakennetaan parhaillaan maailman kolmanneksi suurinta vesivoimalaa, Belo Monte. Megalomaaninen rakennelma tulee jättämään veden alle noin 640 neliökilometrin alueen, josta 400 neliökilometriä on Amazonin sademetsää.

Kymmenet tuhannet jättävät kotinsa

Valmis voimala tulee olemaan tuotannoltaan maailman kolmanneksi suurin. Se on kuitenkin vain yksi yli neljästäkymmenestä voimalasta, jota Amazonasin alueelle suunnitellaan rakennettavan seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Voimalan tuottama sähkö tulee sekä asukkaiden että kaupalliseen käyttöön, erityisesti Brasilian kasvavaa alumiiniteollisuutta varten. Voimalan toiminta alkaa suunnitelmien mukaan vuonna 2015.

Hankeen rakennustyö alkoi heinäkuussa 2011. Hankkeen toteuttaa Norte

Energia -konserni. Brasilian kehityspankin kautta hanketta rahoittaa Brasilian kansa.

Voimalan rakennuksen seurauksena 20 000–40 000 ihmistä joutuu jättämään kotinsa. Joesta elävät alkuperäiskansat, perinteiset jokiyhteisöt ja paenneiden afrik-

kalaisten orjien perustamat quilombo-yhteisöt menettävät jokiuoman kuivuessa kala-saaliinsa. Veden tason lasku tuhoaa viljelijöiden elinkeinon. Altamiran kaupungissa taas kodit jäävät veden alle. Alueen eläin- ja kasvikunnan monimuotoisuus kärsii.

Myös jättihankkeen vihreys on kyseenalaista: patoaltaan alle jäävän kasvuston hajoamisesta syntyvät kasvihuonekaasut voivat olla jopa merkittävästi suuremmat kuin fossiilisilla polttoaineilla toimivan voimalan.

YK:n kestävän kehityksen Rio +20 -kokouksen alla kesäkuussa 2012 sadat paikalliset alkuperäisasukkaat, maanviljelijät, kalastajat ja aktivistit valtasivat Belo Monten työmaan ja kaivoivat auki jokea kahlitsevan hiekkapadon.

alkuperäiskansat eivät Luovuta

Kansalaisyhteiskunnan edustajat ovat käyneet pitkää poliittista ja oikeustaistelua patoa vastaan.

Alkuperäiskansayhteisöt ovat vastustaneet hanketta sen 1970-luvulla esitetyistä ensisuunnitelmista lähtien. Vuonna 1989 maailman lehdet uutisoivat kayapo-initiaalien johtaviin sotureihin kuuluvan Tuíran eleen hanketta koskevassa keskustelutilaisuudessa: nainen hiveli viidakkoveitsensä lappeella hankkeeseen osallistuvan sähköyhtiö Eletronorten silloisen johtajan kasvoja.

Taistelun kärjessä on Xingu Vivo Para Sempre (Xingu eläkään ikuisesti) -liike. Myös Siemenpuun tukema Amazonin alueen alkuperäiskansoja edustava kattoyhdistys COIAB on aktiivisesti mukana järjestämässä kansalaisprotestia ja mielenosoituksia.

COIABin mukaan voimalaprosessissa on rikottu Brasilian lakia ja kansainvälisten sitoumusten takaamia oikeuksia: hanke etenee, vaikka alueella elävien alkuperäiskansojen vapaata suostumusta hankkeeseen ei ole saatu. Brasilian korkeimpaan oikeuteen viety valitus alkuperäiskansojen

konsultaatiosta odottaa käsittelyä.

”Amazonin alkuperäiskansat kyseenalaistavat hallituksen kehitysmallin, koska se perustuu ympäristön säälimättömään ryöstöön ja erityisesti alkuperäiskansojen oikeuksien loukkaamiseen. Brasilian olisi-kin välttämätöntä pohtia energiamalliaan ja siirtyä vaihtoehtoihin, uusiutuviin ja puh-taisiin energianlähteisiin. Tuulivoima ja bio-massaan perustuva sähköntuotanto ovat jo nyt taloudellisesti kannattavia vaihto-ehtoja”, toteaa COIABin varajohtaja Sonia Guajajara.

”Joet ruokkivat meidän kulttuurimme. Emme me halua purjehtia kyynelten laak-sossa.”

Lähteet:

International Rivers 2012. *Belo Monte*

Factsheet.

www.internationalrivers.org/files/attached-files/belo_monte_factsheet_may2012.pdf

Movimento Xingu Vivo para Sempre.

www.xinguvivo.org.br

Juma Xipaia.

